

FRANZ BAMBA

Va nèixer Fraïsko Benlloch Mezquita l'u d'agost de mil nou-cents vint-i-set, en una casa de llauradors humils. Als tretze anys tocava el bombardí a l'*Artística Nulense*, i a eixa mateixa edat li varen comprar en casa la primera bicicleta, per a anar a treballar al camp. Paco va conèixer, fins als vint-i-un anys, totes les faenes agrícoles, des de fer de *colmeret* collint taronges a cavar hort o fer *paló*; va anar prou a fer esta darrera faena. Anava a fer-la amb Vicent Huesa Romero, que era considerat un peó molt *llarg* fent paló. Vicent tallava i Paco treia les gleves de fang. Este era el sistema que s'emprava des dels temps dels moros per a *traure marjal*. Consistia a tallar gleves de fang rectangulars i pujar marjal arreglant-les. A la vegada, i en conseqüència, quedava fet el marge fondo. La ferramenta que s'emprava tenia un mànec de fusta en forma de T, i una fulla metàl·lica a la part baixa.

Anant i venint amb bicicleta al terme, Paco va anar agafant pràctica. Es va aficionar a pujar-hi de diverses maneres i a fer cabrioles amb ella. L'afició va anar a més i quan acabava de treballar anava amb la bicicleta a una era, prop de sa casa, a la carretera de la Vilavella, i allí s'entrenava. Pensava detalls que modificaren l'estructura de la màquina per a fer nous exercicis, cada dia més arriscats i difícils, i li'ls portava a efecte Batiste Aiet, que tenia taller de reparació de bicicletes.

S'exhibia davant dels amics a cavall de la bicicleta, per damunt de la via del tren. Va ser per eixos anys que va fer l'exercici més perillós de la seua vida, consistent a muntar en bicicleta per damunt de les baranes del pont de ferro que hi havia sobre el barranc del Torrent, al mateix temps que hi passava el tren. Pareix mentida que poguera posar en marxa la bicicleta allí dalt, damunt d'una barana tan estreta, i també que al parar-se i posar el peu a terra no perdera l'equilibri. Ho varen presenciar nombrosos testimonis, i fins i tot se'n varen fer fotos, que sa mare va esgarrar indignada en vore-les.

Completat un repertori d'exercicis sobre la màquina, es va dedicar a actuar en places dels pobles de la contornada quan feien bous. En este tipus d'actuació va coincidir amb *Los Calderones*, que s'anunciava com a banda taurinomusical. Es va ajuntar amb ells i açò li va proporcionar actuacions en les millors places, com ara la Monumental de Barcelona, Vista Alegre de Madrid o la Maestranza de Sevilla. Va actuar després amb un grup artístic xinés que es deia *Fu-Man-Chús, artistas chinos*.

Després va pegar el salt al circ, i va actuar en el circ Espanya el 1955. Més tard va passar al Nacional d'Holanda, al Romero, al Royaltie. En ells va recórrer Paco Europa i el Nord d'Àfrica. Solia obrir i tancar l'espectacle, i el presentaven amb el nom artístic d'El Gran Bamba, campió de ciclisme artístic; o també, en altres ocasions, com Franz Bamba. Emprava cinc bicicletes distintes en el seu número que feia en tres modalitats: còmic, en funcions per a xiquets; seriós; i l'anomenat ràpid, segons les circumstàncies ho requerien.

Paco, o el Gran Bamba, va inventar un número original, que tenia molt d'èxit: s'anomenava *la bicicleta salvatge*. Era una màquina que rodava per la pista, distorsionada, boja, i que era per això mateix molt difícil de muntar. Anava desmuntant-la peça a peça, a mesura que avançava el número, i acabava pedant dret sobre una sola roda, sostenint la màquina a trossos amb les mans enlaire. A Avilés va eixir set vegades a saludar el públic després de fer este número.

Paco actuava sempre que li ho proposaven en funcions benèfiques, com per exemple davant dels malalts a l'Hospital Provincial de València, o en diverses capitals en les cavalcades de Reis Mags.

Estant a Madrid, en el circ Espanya, el 1960, el va contractar Televisió Espanyola per a fer una actuació de tot el seu repertori, per la qual va cobrar set mil pessetes (a la plaça de Nules, els hòmens que es llogaven en aquell temps cobraven de huitanta a noranta pessetes de jornal). L'any mil nou-cents seixanta-sis, quan tenia trenta-nou anys d'edat, li varen proposar un contracte per a anar a actuar a Las Vegas, als Estats Units. Aleshores fou quan se li va despertar un dolor a l'orella, acompanyat de pèrdua de l'equilibri, cosa que, en la seua professió, era evidentment molt greu. Els metges li varen diagnosticar un tumor. El va operar el doctor don Fernando Candela. Després d'allò no va seguir actuant. Va deixar de ser Franz Bamba per tornar a ser llaurador. Va acabar el meravellós parèntesi artístic de la seua vida i, com un més, es va reincorporar en el seu poble a les faenes agrícoles, com també a l'Artística Nulense. Ara anava a podar tarongers enrolat en una colla, i més tard va formar la seua pròpia colla de podadors.

Hui, ja jubilat, quan algún amic li fa alguna reflexió sobre els vaivens de la seua vida, Paco sol contestar: "*Y quién me quita lo bailao?*".